

SANT JOAN
de **VILATORRADA**
DESAPAREGUT

Emma Cachón Fernández

SANT JOAN *de* VILATORRADA DESAPAREGUT

ÀNGEL MUNTANÉ / FONTS JOSEP MUNTANÉ

 efadós®

SANT JOAN de VILATORRADA DESAPAREGUT

Col·lecció «Catalunya Desapareguda»

Primera edició: març del 2026

© dels textos: Emma Cachón Fernández

© del pròleg: Aleix Solernou Puig

© de les fotografies: diversos autors

© de la col·lecció: Editorial Efadós

© de l'edició: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3, nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Hi col·labora:

Ajuntament de
Sant Joan de Vilatorrada

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel

Fotografia de la coberta:

Autoria desconeguda / Fons SCCR La Verbena

ISBN 979-13-87658-65-6

DL B-2405-2026

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Allà on el temps s'atura

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

La memòria d'un poble

Pàg. 13

ELS MASOS, CAMP I VINYA

L'origen de Sant Joan

Pàg. 33

LES FÀBRQUES, LA GRAN TRANSFORMACIÓ

El canvi del camp a la fàbrica

Pàg. 55

ELS PRIMERS CARRERS, EL NUCLI PRIMIGENI

Dels masos al poble

Pàg. 139

ELS RAVALS I ELS NOUS CARRERS

El naixement dels barris

Pàg. 159

SANT MARTÍ DE TORROELLA I JONCADELLA

La llavor mil·lenària del terme

Pàg. 184

ÍNDIX ALFABÈTIC

Pròleg

ALLÀ ON EL TEMPS S'ATURA

Aleix Solernou Puig, periodista

Viatjar en el temps. Qui ho pogués fer, oi? Alguna vegada m'aventuro a pensar que la majoria hem desitjat poder viatjar en el temps. Potser per allargar un moment feliç, per recórrer els estius de la infantesa, per recordar una nit de Festa Major, un ball a la plaça, un petó d'amor, una nit de Reis o un sopar a casa en una taula allargada on no faltés ningú. Emma Cachón torna a treure la pols dels records, com ja ho va fer capitanejant *L'Abans* de Sant Joan, i ens convida, en aquest llibre, a aturar el temps i a mirar enrere. Per allò de «qui perd els seus orígens per la seva identitat», que cantava Raimon i que esdevé un far en un

món que s'enfosqueix. Aquest llibre és una porta oberta a entrar en el Sant Joan de Vilatorrada de temps enllà. Quan el poble era només un camí, d'ametllers, vinyes i oliveres. Terra de secà. De renecs al cel i pols a les sabates. Quan tot eren camps i les xemeneies de les fàbriques començaven a governar el cel santjoanenc. A través de les fotografies en blanc i negre, els records flueixen, com l'aigua d'un riu. I s'entreuen històries de canalla corrent per carrers polsegosos, de nevades de pel·lícula, de processó de Corpus, l'església vella que observava, l'esbart que dansava, caramellaires cantant i ball d'envelat. Ai, l'envelat! L'orquestra tocava i els enamorats giravoltaven, i de lluny s'ho miraven aquells que tenien el cor trencat. Si parlem de Sant Joan, inevitablement també hem de recordar el camí de totes

les persones que un dia van haver de marxar de casa. Primer, d'aquells que van deixar de treballar la terra per assegurar-se un sou a la fàbrica. I després, de les famílies vingudes del nord i del sud, de la terra aspra i la suor al front, que amb el temps van fer d'aquest poble casa seva. Sense ells no s'entendria el Sant Joan del passat, del present ni del futur. Escrivia Mercè Rodoreda que «hi ha gent que amb un record en té per tota la vida». I estic convençut, que a través d'aquestes imatges, podreu viatjar en el temps i intuir records que encara bateguen. Potser fins i tot podreu tornar a viure, encara que sigui un instant, les històries i rialles dels pares o dels avis. I de tots aquells que un dia van marxar, però que encara hi són.

Introducció

LA MEMÒRIA D'UN POBLE

Emma Cachón Fernández, autora

La història real d'un poble no és solament aquella conservada en documents o plasmada en fotografies, sinó la que s'amaga en els records i sentiments de tots aquells que l'han viscuda. Les històries dels avis explicades al costat de la llar de foc, les passejades vora el riu al costat de les fàbriques o un aplec de Joncadella amb amics poden ser el catalitzador perfecte per generar els relats de les petites històries personals que, amb el pas del temps, esdevindran un record permanent per a la persona que el viu. Aquest llibre vol acompanyar el lector en un viatge en el temps per conèixer Sant Joan de Vilatorrada i Sant Martí de Torroella

des de finals del segle XIX i fins als anys setanta del segle XX a través d'un recull d'imatges en què descobriran alguns espais i tradicions ja desapareguts, i també d'altres encara existents però que el temps ha anat transformant. Farem un recorregut per les primeres imatges existents dels masos, de les fàbriques i de molts carrers. I reviuem costums i tradicions que es van perdre en el temps, però que encara perduren en la memòria dels més grans. El llibre està dividit en cinc capítols. El primer tracta sobre el grup de masos disseminats que conformaven Sant Joan abans de la implantació de les fàbriques al costat del riu. El segon parla precisament de la implantació de les fàbriques i del gran canvi que aquest fet va suposar per al poble. El tercer capítol tracta de l'inici de l'expansió

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS SCORLA VERBENA

SANT ANTONI ABAT

La Festa de Sant Antoni Abat la va organitzar el Gremi de Traginers i Can-saladers de Sant Joan fins als anys seixanta, quan es va perdre, tot i que l'Ateneu La Verbena la va recuperar durant uns quants anys a partir del 1995. A la pàgina anterior, el banderer amb l'estendard i els cordonistes als anys cinquanta.

JONCADELLA SOTA LA NEU

El santuari de Joncadella després de la gran nevada del 1962. Tot i que la construcció actual és del 1748-72, els seus orígens es remunten al període medieval. Va deixar de ser parròquia l'any 1879 i va passar a ser tinença de Santpedor, i posteriorment, i fins avui, de Sant Martí de Torroella.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS MN. CINTO MEDINA

urbanística del nucli urbà al voltant de l'església parroquial. El quart està dedicat als barris, on es va produir la segona expansió urbanística del municipi. I l'últim capítol està dedicat completament a Sant Martí de Torroella i Joncadella, que són els nuclis originaris i més antics del terme municipal. Cal esmentar que les imatges d'aquest llibre formen part del fons d'imatges recollides entre els anys 2018 i 2019 per a la realització del llibre *L'Abans de Sant Joan de Vilatorrada. Recull Gràfic 1890-1979*, també editat per l'editorial Efadós i amb autoria de Roser Rojas, Ester Ros, Aleix Solernou, Marc Vilarmau i la mateixa autora d'aquest llibre, Emma Cachón. Atès que es van recollir un gran nombre de fotografies, més de 3.000, no va ser possible publicar-les totes. Així que en aquest *Sant*

Joan de Vilatorrada desaparegut hem pogut donar una segona oportunitat a moltes d'aquestes imatges. Així doncs, també cal agrair la seva col·laboració a la seixantena de famílies, entitats, associacions i institucions que al seu dia van cedir desinteressadament les seves fotografies, perquè, gràcies a elles, aquest llibre ha estat possible. No solament la cessió de fotografies ha estat el pal de paller d'aquest llibre, sinó també la generositat amb la qual moltes persones han compartit records, sentiments i vivències personals que han fet que *Sant Joan de Vilatorrada desaparegut* pugui arribar a tenir un valor gràfic i documental molt important per al poble. Espero que us transmeti el gran orgull de pertinença que jo he experimentat amb la seva escriptura.

ELS MASOS, CAMP I VINYA

L'origen de Sant Joan

Abans de l'arribada de les fàbriques, cap a l'any 1900, Sant Joan de Vilatorrada era un poble dedicat exclusivament al camp i la vinya. Inicialment es conreava cereal, però, entre el segle XVIII i la primera meitat del segle XIX, la vinya va guanyar molt de terreny. La ràpida comercialització del vi, gràcies a la proximitat a Manresa, generava grans rendes. Però tot això va acabar amb l'arribada de la fil·loxera cap a l'any 1890. El poble no tenia un nucli urbà definit, sinó que es tractava d'un grup de masos, construïts en diferents èpoques, disseminats pel terme. Els primers que trobem documentats cap al segle XIII són els masos Falquer, Besora, Cots, Copons i Çavit (actual mas Mollet). Una mica més endavant, al segle XVI, també es documenten els masos Llobet, Feixes, Pla i can Canals. Tot i això, i de no tenir-los documentats fins més tard, es creu que els més antics són el mas Vilatorrada i el mas Sant Joan, ja que les seves edificacions originals, no les que han arribat als nostres dies, eren del segle XI. La troballa de restes d'una VILLAE romana a Vilatorrada i d'una ara romana al mas Sant Joan han reforçat aquesta idea.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS SCOR LA VERBENA

MAS SANT JOAN

A l'esquerra, vista del mas, l'any 1958, des del campanar de l'antiga església parroquial. Atès que la primera referència que es troba d'aquest mas és de l'any 1090, podem afirmar que es tracta d'un dels masos més antics del municipi. Tot i que en l'actualitat és la seu de l'Escola Municipal de Música, fins a mitjan segle xx encara hi havia una família de masovers, que ocupaven la masoveria construïda al costat de l'església. Cal esmentar que, a finals del segle XIX, una gran part de les terres entre la falda del Collbaix fins al riu Cardener eren patrimoni del mas. I que aquestes estaven dedicades sobretot al conreu de la vinya.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS FAMILIA TORRA-GIRALT

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS FAMILIA TORRA-GIRALT